

IN MEMORIAM TOINE VAN DONGEN

Kees Flinterman & Theodoor van Boven *

Navigator van Wolters Kluwer | NTM-NJCM Bull. 2023/29

‘Een mensenrechtenactivist in een diplomatenpak’, zo karakteriseerde een gemeenschappelijke vriend Toine van Dongen die op 17 augustus 2023 in zijn geboorteplaats Breda overleed. Hij studeerde rechten aan de Universiteit Utrecht met internationaal recht als specialisatie (1964-1970); zijn master’s degree in internationaal recht en internationale betrekkingen verwierf hij aan de New York University School of Law (1972). Het was tijdens zijn studie dat hij zijn grote passie voor de rechten van de mens oppakte, onder meer door zijn directe contacten met docenten en collega-studenten als Pieter van Dijk en Fried van Hoof in Utrecht en Frank Newman en Bert Lockwood in New York, die ieder voor zich een grote betekenis hebben gehad voor de ontwikkeling en verankering van het internationale recht inzake de rechten van de mens.

In 1973 begon Toine van Dongen zijn diplomatieke carrière bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken, en wel bij het Bureau Humanitaire en Juridische aangelegenheden (DIO/HJ) van de Afdeling Juridische en Sociale Zaken (DIO/JS), die destijds door Theo van Boven werd geleid. De Minister van Buitenlandse Zaken was in die tijd Van der Stoep, die de rechten van de mens hoog in het vaandel had staan. Na het vertrek van Theo van Boven naar Geneve, waar hij tot directeur van de Human Rights Division van de Verenigde Naties werd benoemd, werd DIO/JS geleid door Herman Burgers, de belangrijkste auteur van de nota De Rechten van de Mens in het Buitenlands Beleid, die in 1979 tijdens het ministerschap van Van der Klaauw het levenslicht zag. Voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis beklemtoonde de regering in die nota dat ‘...de bevordering van de rechten van de mens een wezenlijk onderdeel van haar buitenlands beleid’ is. Dat betekende volgens de regering dat ‘...de doelstellingen van dat beleid niet beperkt zijn tot de behartiging van de belangen van het Koninkrijk, maar zich ook uitstrekken tot daarbovenuitgaande waarden, waarvoor het Koninkrijk als lid van de wereldgemeenschap medeverantwoordelijkheid draagt’.

Toine van Dongen’s diplomatieke loopbaan zou 37 jaar gaan duren. Het is mede aan zulke diplomaten als Van Dongen te danken dat de woorden van de Nota van 1979 geen dode letters zijn gebleven. Toine was nauw betrokken bij de uitwerking van de nota nadat deze door het parlement was omarmd. Zo was hij de eerste secretaris van de Adviescommissie Mensenrechten en Buitenlands Beleid (ACM), een van de concrete acties die naar aanleiding van de Nota zijn ondernomen; de ACM is eind jaren negentig onderdeel geworden van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV). Vele jaren heeft Van Dongen Nederland vertegenwoordigd in de Mensenrechtencommissie en de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Daarin is hij nauw betrokken geweest bij het redigeren van, en onderhandelen over, talloze mensenrechten-

■ Prof. dr. C. Flinterman is Emeritus hoogleraar Rechten van de mens van de Universiteit Utrecht en Maastricht University. Prof. dr. Th.C. van Boven is Emeritus hoogleraar Internationaal Recht van Maastricht University.

resoluties. Hij was namens het Koninkrijk een van de gangmakers achter de instelling van de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens, die uiteindelijk in 2006 realiteit werd; het was al één van de actiepunten van de Nota van 1979. Voorts is hij een zeer gewaardeerd lid geweest van de Werkgroep inzake Verdwenen Personen van de Verenigde Naties. In de laatste jaren van zijn loopbaan was Van Dongen ambassadeur van het Koninkrijk in Brussel en Stockholm en *Chief of Staff* bij het *International Atomic Energy Agency* (IAEA) in Wenen.

Toine van Dongen was nauw, en op heel creatieve wijze, betrokken bij de opbouw van het internationale systeem van bescherming en bevordering van de rechten van de mens. Hij had een scherpe pen, maar bovenal was hij charmant en geestig; zo kon hij zich bij recepties in Genève voorstellen als 'Twan Van Dong from Vietnam'. Zijn overlijden is een groot verlies voor zijn familie, voor zijn vrienden en voor de Nederlandse en internationale (mensenrechten)gemeenschap als geheel. Wij gedenken hem in dankbaarheid.